

TEREZIE Z LISIEUX
PŘÍBĚH JEDNÉ DUŠE
Autobiografické spisy

KARMELITÁNSKÉ NAKLADATELSTVÍ

Terezie z Lisieux

PŘÍBĚH JEDNÉ DUŠE

Autobiografické spisy

Karmelitánské nakladatelství

Terezie, z Lisieux, svatá, 1873-1897

[Histoire d'une âme. Česky]

Příběh jedné duše : autobiografické spisy / Terezie z Lisieux ; z francouzského originálu přeložila Klára Jirsová. – Druhé, opravené vydání. – V Praze : Karmelitánské nakladatelství, 2022. – 356 stran, xvi stran obrazových příloh. – (Fontes ; svazek 2.)

Chronologický přehled – Vydalo Karmelitánské nakladatelství ve společnosti KatMedia, s.r.o.. – Obsahuje bibliografii, bibliografické odkazy a rejstříky

ISBN 978-80-7566-262-0 (vázáno)

* 27-36-055.2 * 27-789.34-055.2 * 27-584.5 * 2-587.7 * 27-184 * 27-788-1/-9 * 27-789.34-1/-9

* 27-29 * 27-23/-29 * 27 * 929 * (44) * (0:82-94) * (0:82-97) * (0:82-6)

– Terezie, z Lisieux, svatá, 1873-1897

– křesťanské svěťice – Francie – 1851-1900

– karmelitky – Francie – 1851-1900

– duchovní cesta – křesťanské pojetí

– duchovní zkušenosti – křesťanské pojetí

– Bůh a člověk

– řeholní život

– karmelitánská spiritualita

– duchovní literatura – Francie – 1851-1900

– křesťanská literatura – Francie – 1851-1900

– autobiografické vzpomínky

– modlitby

– fiktivní korespondence

27-5 – Liturgie. Křesťanské umění a symbolika. Duchovní život [5]

929 – Biografie [8]

Autobiografické spisy

Autobiografické spisy svaté Terezie z Lisieux, které patří mezi skvosty duchovní literatury, obsahují tři rukopisy, označované písmeny A, B, C. Nutno předeslat, že se jedná o tři texty velmi různorodé, ať už svou délkou, formou, obsahem či dobou a okolnostmi sepsání. Autobiografií, tedy vlastním životopisem, je v podstatě pouze první z nich, rukopis A, věnovaný matce Anežce, jehož vznik můžeme datovat od dubna do října 1895. Rukopis B, ze září 1896, je modlitba, k níž je připojen průvodní dopis. Tato modlitba má navíc formu básně psané v próze. Rukopis C pak tvoří série sedmadvaceti dopisů adresovaných matce Marii Gonzáze, které Terezie píše jeden po druhém do sešitu, aniž by je ovšem odesílala, a to na sklonku svého života, v červnu 1897.

Jistě, Tereziiny texty mohou působit svou prostotou na současného čtenáře až naivně (hlavně rukopis A), mají však velkou duchovní hloubku i literární kvalitu. Dalo by se s nadsázkou říci, že způsobily přímo „atomový výbuch“. Takový dojem alespoň vyvolává jejich bleskové rozšíření po světě, díky němuž se z naprosto neznámé mladé ženy stane pár let po její smrti světově známá osobnost. *Autobiografické spisy* četly stovky milionů lidí napříč kontinenty, mnohým z nich změnily život. A jsou velmi inspirativní i dnes, po více než sto letech, přestože nám časová propast činí při četbě mnohé obtíže. Ve způsobu vyjadřování je Terezie ovlivněna svou dobou, tehdejší spiritualitou i svým bezprostředním okolím — ať už rodinou nebo později komunitou na Karmelu. Před vstupem do kláštera navíc dokončila pouze základní vzdělání, a tak její literární dílo odráží především vlastní životní zkušenost.

Také adresáti jejích textů vždy významně ovlivnili způsob Tereziina psaní. To je vidět nejvíce v její korespondenci, ale samozřejmě i u *Autobiografických spisů*. Jinak píše, když se obrací ke svým rodným sestrám a matce Anežce, jinak když píše matce Marii Gonzáze,

o čtyřicet let starší a zkušené ženě, a zcela jinak, když se v rukopise B obrací k Ježíšovi.

Chceme-li objevit poklad, který se v jejím díle skrývá, je třeba mít na paměti tento kontext, ve kterém Terezie žila a psala a z kterého nemohla zcela vystoupit, ačkoliv svoji dobu v mnohém překročila. Je obdivuhodné, jakým způsobem dokázala pracovat s vnějšími i vnitřními danostmi a pohybovat se v tom všem s velkou svobodou, odvahou a geniální intuicí.

Texty a život

Tereziin život se odehrál během pouhých čtyřiaadvaceti let, z nichž více než třetinu prožila na Karmelu. Přesto nelze říci, že by umřela předčasně — nic podstatného v jejím životě totiž nechybělo, její příběh nezůstal nedokončený. Osobní a duchovní rozvoj této odvážné ženy běžel mílovými kroky a stejně tak se vyvíjela její činnost jakožto spisovatelky. Pro porozumění tomu kterému textu je tedy důležité vědět, kdy ho Terezie psala. Nemůžeme zde vyprávět celý její životní příběh; to ostatně zčásti dělá sama autorka v rukopise A. Můžeme jen odkázat na některou z biografií, případně na základní životopisná data (viz s. 339n). Omezíme se tedy pouze na bezprostřední kontext autobiografických spisů.

Tři velké rukopisy vznikly v posledních třech letech Tereziina života (1895–1897). V roce 1895 žije už sedm let na Karmelu, kam vstoupily také tři její rodné sestry Pavlína, Marie a jako poslední i Celina. Pár měsíců před tím zemřel její otec, po dlouhé duševní nemoci, která se rozvinula po Tereziině odchodu z domu. Na Karmelu v Lisieux je právě převorkou její rodná sestra Pavlína, řeholním jménem matka Anežka. V březnu 1896 je pak v napjaté atmosféře znovu zvolena představenou matka Marie Gonzága, v té době dvašedesátiletá řeholnice, která Terezii do kláštera přijímala. Ta jí mimo jiné svěří vedení novicek, což je vzhledem k Tereziinu nízkému věku velmi nečekané.

Za zmínku také určitě stojí tři nejdůležitější předěly Terezii-na života, které se významným způsobem promítají i do *Autobiografických spisů*. Prvním z nich je „Vánoční milost“, okamžik jejího „obrácení“, který prožila v prosinci 1886, když jí bylo čtrnáct let. Tuto událost a její důsledky barvitě líčí v rukopise A, v centrální části tohoto spisu (RkA 45r). Kromě toho, že tím definitivně opustila „plenky dětství“ a získala prvního „duchovního syna“, kterým se pro ni stane zločinec Pranzini, uzrává v té době také její povolání na Karmel. Druhým důležitým okamžikem je pro ni objev Božího milosrdenství, který se odehrál 9. června 1895, v jejích dvaceti dvou letech, právě když píše rukopis A. Nevíme, co se tehdy přesně stalo, Terezie v tom zůstala velmi diskrétní. V každém případě to ale byl velmi intenzivní vnitřní prožitek, jenž pro ni znamená nový pohled na její dosavadní život a také ji vede k „Úkonu obětování se milosrdné lásce“. Terezie složí modlitbu, v které se zcela novým způsobem odevzdává do Božích rukou.

V dubnu 1896 ale pro Terezii nastane nejzásadnější přelom v jejím životě. Na Velký pátek toho roku triadvacetiletá karmelitka poprvé vykašlává krev, což je znamení ohlašující nevyléčitelnou tuberkulózu. V první chvíli má radost, že se přiblížilo její setkání s Bohem tváří v tvář... O několik dní později ale vstupuje do velké duchovní zkoušky, která potrvá až do její smrti. Je to zcela nová zkušenost, která se svou intenzitou nepodobá ničemu předtím. Znamená to pro ni období nečekaných pochybností, vnitřních temnot a bojů. Tuto zkoušku popisuje slovy „temný tunel“, „vysoká zeď, která zakrývá i hvězdné nebe“, „noc nicoty“, kdy „všechno najednou zmizelo“. Zároveň o ní ale mluví jako o velké milosti, velkém Božím daru a příležitosti (RkC 4v). A skutečně, nastává velmi plodné období, které Terezii hluboce proměňuje a dává jí dosáhnout duchovní zralosti. Tato vnitřní proměna se promítla také do jejích textů: rukopisy B a C, které píše po Velikonocích 1896, mají zcela novou hloubku a kvalitu.

Terezie spisovatelka

Proč Terezie vlastně píše? Dřívější autoři se snažili ukázat, že psala pouze z poslušnosti nebo dokonce z příkazu představených, ale rozhodně ne ze své vlastní vůle či potřeby, což by tehdy bylo považováno za nedokonalost. Byla by škoda nezabývat se více Tereziinou motivací, která nám o ní samotné může mnoho prozradit. Je sice pravda, že Terezie často tvoří texty „na zakázku“ — ať už to byly divadelní hry pro klášterní rekreace, jejichž tvorbou ji pověřila matka Anežka, nebo básně k různým příležitostem, o které ji zas ve velkém žádaly ostatní sestry v komunitě, když objevily její talent. Terezie měla ale zároveň sama velkou potřebu psát a vyjádřit svému okolí, kým byla a co nosila ve svém nitru, a tak jí různé požadavky či dokonce příkazy vlastně vycházely vstříc.

Pokud jde o *Autobiografické spisy*, pak z poslušnosti, tedy na přímou žádost převorky, napsala pouze poslední z nich — rukopis C. Rukopisem A reagovala na přání svých rodných sester, které můžeme jen stěží pokládat za příkaz, přestože Anežka byla v tu chvíli zároveň představenou. V případě rukopisu B bylo přání její sestry nanejvýš prvním impulsem k psaní. Více o tom píšu v úvodech k jednotlivým rukopisům.

V každém případě není pochyb o tom, že Terezii psaní skutečně bavilo, bylo její velkou vášní a v posledních letech života je vnímala jako svou práci a své povolání. Postupem času se z ní stala velmi dobrá spisovatelka a byla si toho vědomá. Své texty dokázala plánovat, mistrně pracovala s literárními formami i rétorickými prvky. To, co na první pohled vypadá jako spontánní vyprávění, je mnohdy ve skutečnosti geniálně promyšlené a propracované. Přitom její spisovatelská dráha trvala pouhých tří a půl roku: v lednu 1894 dostala oficiální pověření komponovat divadelní hry, v témže roce začne psát své básně, o rok později autobiografii... a poslední velký text, rukopis C, napíše v červnu 1897. Před rokem 1894 psala v podstatě pouze dopisy, z nichž některé jsou také velmi cenné, ale v tu dobu bychom ji asi ještě neoznačili za spisovatelku.

Tereziin způsob psaní

Tereziin rukopis je jedinečný nejen svým obsahem, ale také formou psaní (viz ukázky rukopisu na s. X–XV obrazové přílohy). První, co čtenáře zaujme, je způsob, jakým využívá prostor listu papíru. Je popsán rovnoměrným, drobným písmem, téměř bez okrajů, v duchu řeholní chudoby a s velkou pečlivostí. Terezie text prakticky nijak nečlení, píše nepřetržitě, pouze občas odsadí nový odstavec. Při pozornějším pohledu si pak všimneme různých zvláštností, jimiž nechává svůj text „ožít“. Je to jednak časté podtrhávání slov, pak jakási rukopisná kurziva (odlišné, poněkud nakloněné písmo) a písmo výrazně zvětšené, místy působící dojmem kaligrafie. Zdůrazňování textu používá Terezie vědomě a záměrně, proto se tato zvýraznění pokoušíme co nejvěrněji reprodukovat i v našem vydání.

Další zvláštností je velmi časté psaní velkých počátečních písmen — mnohem častější, než odpovídá francouzskému pravopisu. Pro Terezii je to další způsob, jak jednotlivá slova zdůraznit. V kombinaci s podtržením či kurzivou tak vytváří dokonce jakési psané fortissimo. Kromě toho označuje velkými písmeny svůj „posvátný svět“. To, co je pro ni svaté, píše s velkým počátečním písmenem (ať už různá označení pro Boha a pro Ježíše, nebo slova Nebe, Přijímání, Láska, výrazy vyjadřující její Povolání, atd.). V tomto případě jsme přihlíželi k rozdílům mezi francouzštinou a češtinou a počet velkých písmen o něco snížili.

Poslední velkou zvláštnost tvoří tři a více teček, jimiž jsou rukopisy, především rukopis B, doslova „prošpikovány“. Dlouho si s tímto fenoménem nikdo nevěděl rady. Až Claude Langlois dokázal přesvědčivým způsobem tento Tereziin kód dešifrovat, a tím ukázat jeho důležitost a smysl. Terezie nepoužívá tři tečky pouze v případě nedořečené věty, jak je běžné, ale ve většině případů jí slouží k členění textu, který jinak členěný není. Odděluje tak myšlenkové celky a především dává svému psaní rytmus. Ve své kritické edici Langlois navrhuje elegantní řešení: nahradit trojtečky odsazením nového odstavce. Tento způsob přepisu jsme se rozhodli použít

i v našem vydání: pokaždé, když Terezie napíše tři tečky, které nemají význam něčeho nedořečeného, odsazujeme odstavec. Tam, kde odstavec odsazuje sama Terezie (což se děje zcela zřídka), klademe o něco větší mezeru.

Jsme přesvědčeni, že tento způsob vydání přispěje ke snazší četbě a lepšímu pochopení Tereziiných textů, aniž by zrazoval její vlastní záměr. U některých pasáží navíc vynikne jejich „rytmus“, jejich charakter „básně v próze“, což se týká především rukopisu B, ale také některých míst v rukopisech A a C.

Osud rukopisů

Jak se k nám vlastně Tereziiny texty dostaly? Odpověď na tuto otázku není tak samozřejmá, jak by se mohlo zdát — když totiž Terezie zemřela, téměř nikdo o ní a jejím díle nevěděl. Dokonce ani mnohé sestry z jejího vlastního kláštera neměly tušení, jak velká žena mezi nimi žila a jaké literární poklady po sobě zanechala. Nebylo by překvapivé, kdyby její spisy zmizely v propadlišti dějin.

Její rodné sestry v čele s matkou Anežkou se však rozhodly vydat tiskem výběr z Tereziiných textů, jejichž výjimečnost tušily, pod názvem „Příběh jedné duše“ („Histoire d'une âme“). Jedním z důvodů byl zvyk, že se po smrti každé karmelitky posílal do okolních klášterů jakýsi nekrolog, shrnutí jejího života. V Tereziině případě ho sestry sestavily z jejích vlastních textů — zařadily do něj tři velké rukopisy, ale také úryvky z básní a modliteb. A neposlali ho pouze do ostatních klášterů, ale nabídly ho i širší veřejnosti. Stalo se tak v roce 1898, rok po její smrti, v nákladu 2000 výtisků; mnozí pochybovali, zda se prodají. Záhy bylo první vydání rozebráno a následovaly četné dotisky, o něco později i překlady do desítek různých světových jazyků. Odhaduje se, že celosvětově náklad dosáhl 500 milionů výtisků.

Tato vydání ale bohužel neobsahovala skutečné Tereziiny texty! Její rodné sestry provedly důkladnou redakci: mnohé pasáže upra-

vily, vynechaly nebo úplně přepsaly — ať už proto, že jim připadaly příliš intimní, rodinné či nesrozumitelné pro veřejnost, nebo prostě proto, že samy sebe považovaly za autentické interpretky díla své sestry. Z dřívějších dob byly zvyklé opravovat její slohové práce a podobně přistoupily i k těmto rukopisům. Problém byl v tom, že se jejich zkušenost a chápání od toho Tereziina výrazně lišily. Můžeme dokonce říci, že jí ke konci života ani příliš nerozuměly. A tak tyto úpravy, kterých bylo zhruba 7000 (!), Tereziiny texty značně posunuly a její obraz na dlouhá desetiletí zamlžily. Originální rukopisy naštěstí zůstaly zachovány. I v nich najdeme množství oprav, ve většině případů je však možné rozluštit, zda pochází z Tereziiny nebo cizí ruky. Matka Anežka přitom z nepochopitelných důvodů odmítala až do konce svého života (zemřela v roce 1951) poskytnout světu originály rukopisů, i přes četné naléhání veřejnosti.

Skutečné Tereziiny texty tak poprvé vyšly až v roce 1956, tedy šedesát let od jejich vzniku. Byly vydány v podobě faksimile (fotokopie originálních rukopisů), aby nebylo pochyb o jejich autenticitě, a svět čekalo velké překvapení. Otevřela se tím zcela nová cesta bádání a poznávání této jedinečné ženy a její pravé tváře — a tato práce trvá dodnes. Významným počinem bylo kritické vydání Tereziiných sebraných spisů v roce 1992 (srov. Seznam literatury), výsledek dvacetiletého úsilí týmu vedeného Guyem Gaucherem. Ani tím se ale bádání nezastavilo. Mezi významné odborníky, kteří se Terezií zabývali, patří Hans Urs von Balthasar, Conrad de Meester, Jean-François Six, René Laurentin či již zmíněný Claude Langlois. V českém překladu vyšly skutečné Tereziiny texty poprvé v roce 1991 (srov. vydavatelskou poznámku).

Nechme se tedy pozvat, aby i nám Terezie vyprávěla svůj vlastní příběh. Texty *Autobiografických spisů* nám více než cokoliv jiného mohou poodhalit roušku tajemství toho, kdo byla tato výjimečná mladá žena Terezie Martinová — Terezie od Dítěte Ježíše a Svaté Tváře.

P. Pavel Pola OCD

RUKOPIS A
Autobiografie Terezie z Lisieux

Úvod k Rukopisu A

Vlastní životopis je něco jiného než životopis. Autor píše sám o sobě, a i když se dívá na svůj život s časovým odstupem, je nutně subjektivní. To ovšem neznamená, že by byl nepravdivý. Subjektivní vyprávění má své výhody: dává nám nahlédnout pod povrch skutečnosti, kam bychom jinak neměli přístup. A tak i v Tereziině autobiografii se dozvídáme nejen o vnějších událostech (které vybírá podle svého klíče), ale také o jejím prožívání, motivacích, pocitech a o jejím duchovním dobrodružství... Když píše svůj vlastní životopis, je to pro ni rovněž proces sebereflexe a určitého smířování se s minulostí. Tím, že znovu vzpomíná a vypráví o událostech svého života a zasazuje je do širšího kontextu, dává jim smysl, ať už byly krásné nebo těžké. Tereziino psaní má tedy na prvním místě přínos i pro ni samotnou.

„Příběh své duše“, jak autobiografii na několika místech označuje (2r; 4r; 27r), začne psát na přání svých sester. Proč ji o to ale požádaly? Kdyby se jednalo o zasloužilou řeholnici, která má sepsat své životní vzpomínky, dalo by se to pochopit — ale dvaadvacetiletá žena? Její sestra Marie o tom vypověděla během procesu svatořečení toto:

„Jednoho zimního večera jsme se společně se sestrou Terezií, sestrou Jenovéfou a naší ctihodnou matkou představenou Anežkou od Ježíše ohřívaly po matutinu. Sestra Terezie vyprávěla dvě nebo tři vzpomínky ze svého dětství. Řekla jsem tedy naší matce představené, Anežce od Ježíše: ‚Jak je možné, že ji necháváte psát básničky pro potěšení té či oné sestry a že nám nenapíše nic ze všech svých vzpomínek z dětství? Uvidíte, tento anděl s námi tady na zemi nebude dlouho a přijdeme o všechny podrobnosti, které jsou pro nás tak zajímavé.‘ Naše matka představená nejdřív váhala, ale pak na naše naléhání řekla služebnici

Boží, že by jí udělala radost, kdyby jí k svátku sepsala vyprávění o svém dětství.“

Toto svědectví si zaslouží kratičký komentář. Zmínka, že se čtyři sestry Martinovy sešly po matutinu (po desáté hodině večer) u jediných klášterních kamen, mimochodem prozrazuje, že porušily hned tři řádová pravidla: přísné noční mlčení, zákaz scházet se v ohřívárně i to, že si vytvořily svoji rodinnou skupinku uvnitř komunity. To ale není ten problém. Problematické je zdůvodnění, které Marie předkládá matce Anežce, totiž že „tento anděl s námi tady na zemi nebude dlouho“. Uvědomme si, že je teprve konec ledna 1895 a tehdy o Tereziině brzké smrti ještě nikdo nevěděl... Marie se při výpovědi dopouští zjevné anachronie. Je pravděpodobnější, že se sestrám prostě líbila Tereziina vyprávění z dětství, a tak ji požádaly, aby jim je sepsala, pro jejich vlastní potěšení.

Terezie se pustí do své práce se vši důkladností. Je vidět, že má velkou potřebu svým sestrám sdělit, kdo skutečně je. V první fázi plánování promýšlí strukturu, vybírá události, o kterých bude psát, a shání potřebný materiál — tedy především rodinnou korespondenci. Významným zdrojem jí byly dopisy její matky, z nichž prakticky poskládá vyprávění o svém raném dětství. Dále jsou to dopisy sester a také její vlastní, jež posílala na Karmel (například z cesty do Říma) či později z Karmelu Celině, a mnohé další. Nějaký čas jí zabere tyto písemnosti znovu pročíst a uspořádat. Tereziina autobiografie není spontánně napsaným vyprávěním, jak by se mohlo zdát, ale pečlivě promyšleným a redakčně zpracovaným textem.

Terezie začne psát se vši pravděpodobností až v dubnu, tedy dva nebo tři měsíce po „zadání“. Denní řád na Karmelu jí dovoluje věnovat se psaní jednu hodinu denně, a to od 20 do 21 hodin, v osobním čase před poslední večerní modlitbou. A nejsou to nijak ideální podmínky: tou dobou je už 15 hodin na nohou, po náročném komunitním programu. Píše na malé stoličce ve své cele, při světle petrolejové lampy... V létě pak má na psaní až dvě hodiny, pokud

se mu věnuje i místo odpolední siesty. V redakční práci bude pokračovat do října, pak bude mít ještě čas na případné úpravy textu a jeho přepsání načisto do sešitu. Matce Anežce ho předá jako dárek k jejímu svátku 21. ledna 1896. Terezie má tedy na promýšlení celý rok, přičemž se asi šest měsíců věnuje vlastnímu psaní.

Vnitřní struktura rukopisu (oproti původnímu Tereziinu plánu, který nastiňuje v úvodu) sestává ze dvou stejně dlouhých částí. První vrcholí „Vánoční milostí“, Tereziiným obrácením v roce 1886, a druhá objevením milosrdné lásky v červnu 1895, které se odehraje během psaní rukopisu. To jsou dvě klíčové události jejího dosavadního života. Rukopis A začíná úvodem, který ale Terezie napíše později, až když je zhruba v půlce svého díla, někdy v červnu nebo v červenci 1895. A místo závěru připojuje výklad erbů a seznam svých důležitých životních dat.

Významnou novinkou tohoto českého vydání je, že označuje v rukopise A jednotlivé úseky, které odpovídají tomu, co Terezie napíše během jednoho dne, tedy za hodinu nebo dvě. Tyto sekvence, odpovídající přibližně jedné rukopisné stránce (ale v letním období až dvěma), jsou odděleny třemi hvězdičkami. Můžeme tak nejen lépe vnímat jednotlivé myšlenkové celky, ale i sledovat rytmus Tereziina psaní den za dnem.

„Možná, že vám vyprávění bude připadat nudné,“ varuje sama Terezie (56v). Skutečně, některé pasáže rukopisu A jsou velmi rozvláčné a dlouhé a čtenář bude mít obtíže se jimi prokousat. Rozhodně to ale stojí za to, protože i tento text skrývá nečekané poklady. Navíc je jakousi předehrou ke zbývajícím dvěma rukopisům a může pomoci v jejich pochopení.

Ježíš †

Jarní příběh bílé Kytíčky,³
který sama napsala a věnovala ctihodné Matce
Anežce od Ježíše

Vám, má drahá Matko, která jste mojí Matkou dvojnásob,⁴
chci svěřit příběh své duše.

Toho dne, kdy jste mě o to požádala, se mi zdálo, že se mé srdce bude příliš rozptylovat, když se budu zabývat sama sebou, ale pak mi dal Ježíš pocítit, že mu bude milé, když prostě poslechnu. Udělám ostatně jen jediné: začnu zpívat o tom, o čem musím stále znovu mluvit — o Hospodinově milosrdenství!!!

Žl 89,2

Než jsem vzala pero do ruky, klekla jsem si před sochou Marie, která nám už dala tolik důkazů mateřské přízně, již jako Královna Nebes projevuje naší rodině, a snažně jsem ji prosila, ať vede mou ruku, abych nenapsala ani řádku, která by se jí nelíbila. A když jsem potom otevřela

- 1 Iniciály jmen Ježíš, Maria, Josef a Terezie (z Ávily). Karmelitky začínají své texty připomínkou Svaté rodiny, k níž navíc připojují svou zakladatelku.
- 2 Letopočet je v rukopisu dvakrát opraven. „Leden 1896“ odpovídá datu, kdy Terezie odevzdala dokončený rukopis matce Anežce.
- 3 „Bílá Kytíčka“, symbol Tereziina života, k němuž se v průběhu psaní autobiografie často vrací, odkazuje na lomikámen, který jí věnoval její otec o Letnicích 1888, když se mu svěřila se svým rozhodnutím vstoupit na Karmel (50v).
- 4 „Adoptivní matka“ po smrti její vlastní matky Zeligy a „duchovní matka“ jakožto převorka.

svaté Evangelium, padly mi oči na slova: „Ježíš vystoupil na horu a zavolal k sobě ty, které sám chtěl, a oni přišli k Němu“ (sv. Marek, kap. 3, v. 13). To je tajemství mého povolání, celého mého života, a hlavně tajemství Ježíšova přednostního práva na mou duši. Mk 3,13

Nevolá ty, kteří jsou toho hodni, ale ty, které chce, nebo jak říká sv. Pavel: „Bůh se slitovává nad tím, nad kým chce, a prokazuje milosrdenství tomu, komu prokazuje milosrdenství. Nezáleží tedy na člověku, zda chce nebo zda běží, ale na Bohu, jenž prokazuje milosrdenství.“ (list Řím, kap. 9, v. 15 a 16) Dlouho jsem se ptala, proč dobrý Bůh dává někomu přednost, proč všechny duše nedostávají stejný stupeň milostí. Divila jsem se, když jsem viděla, jak zahrnuje mimořádnými projevy přízně svaté, | kteří ho předtím uráželi, jako sv. Pavel a sv. Augustin, a jak je tím nutí přijímat jeho milosti, nebo když jsem četla životy svatých, které náš Pán hýčkal od kolébky až ke hrobu a nechal na jejich cestě žádnou překážku, která by jim bránila pozvedat se k němu, a zahrnoval tyto duše takovými milostmi, že nemohly poskvřnit netknutou nádheru svého křestního roucha. Ptala jsem se, proč například tolik ubohých divochů zemře dřív, než se o Bohu doslechne. Řím 9,15n

Ježíš mě poučil o tomto tajemství. Dal mi před oči knihu přírody a já jsem pochopila, že všechny květiny, které stvořil, jsou krásné, že nádhera růže a bělost Lilie⁵ neberou vůni fialce, ani úchvatnou prostotu sedmikrásce. 2v

Pochopila jsem, že kdyby všechny drobné květiny chtěly být růžemi, přišla by příroda o svou jarní okrasu, pole by nebyla poseta pestrobarevnými kvítky.

5 Vědomé používání velkého písmena v případě lilie ukazuje na Terezii-nu hierarchii v její květinové symbolice. Lilie je pro ni nejvznešenější z květin.

Tak je tomu i ve světě duší, který je Ježíšovou zahradou. Chtěl stvořit velké svaté, které můžeme přirovnat k Liliím či růžím, ale stvořil také menší svaté a ti se musí spokojit s tím, že jsou sedmikráskami nebo fialkami, určenými k tomu, aby se jimi potěšily Boží oči, když je sklopí k nohám. Dokonalost záleží v tom, abychom plnili jeho vůli a byli tím, čím nás chce mít.

Pochopila jsem také, že láska našeho Pána se projevuje stejně tak v nejprostší duši, která v ničem neodporuje jeho milosti, jako v té nejvznešenější, je přece vlastností lásky, že se sklání. A kdyby se všechny duše podobaly duším svatých učitelů, kteří osvětili církev | světlem svého učení, je zřejmé, že by Bůh nesestupoval dost nízko, když by přicházel do jejich srdce. Ale on stvořil dítě, které nic neví a ozývá se jen slabým hláskem, stvořil ubohého divocha, který se řídí jen přirozeným zákonem, a přesto se sklání až do jejich srdcí: to jsou jeho polní květy a jejich prostota ho uchvacuje.

Tím, že takto sestupuje, ukazuje Bůh svou nekonečnou velikost: stejně jako slunce svítí současně na cedry i na každou kytičku, jako kdyby byla na zemi sama, tak se náš Pán zabývá každou duší zvlášť, jako kdyby se jí žádná jiná nepodobala, a jako jsou v přírodě uspořádána všechna období, aby v určitý den rozkvetla nejskromnější sedmikráska, tak i všechno odpovídá dobru každé duše.

* * *

Má drahá Matko, jistě se s údivem ptáte, kam tím směřuji, protože jsem dosud neřekla nic, co by se podobalo příběhu mého života, ale chtěla jste po mně, abych bez zábran psala, co mi přijde na mysl. Nebudu tedy psát vlastní životopis v pravém slova smyslu, ale budu zde zapisovat své myšlenky

o milostech, které mi Bůh udělil. Nacházím se v takovém období svého života, kdy se mohu ohlédnout do minulosti: má duše dozrála v ohni vnějších i vnitřních zkoušek, a nyní jako květina zocelená bouří zvedám hlavu a vidím, že se na mně uskutečňují slova 23. žalmu. Hospodin je můj Pastýř, nic nepostrádám, dává mi prodlévat na svěžích pastvinách, vodí mě k vodám, kde si mohu odpočinout.

I kdybych šla temnotou rokle, | nezalekla bych se zla, 3v
vždyť ty jsi se mnou, Pane!

Žl 23,1-4

Pán byl ke mně vždy milostivý a nadmíru dobrotivý.

Žl 103,8; 86,15

Váhavý ke hněvu a plný milosrdenství. (Žl 102, v. 8)

Proto jsem, má Matko, šťastná, že před vámi mohu zpívat o Hospodinově milosrdenství.

Žl 89,2

Pro vás samotnou napíšu příběh kytičky, kterou si Ježíš utrhł, a budu proto mluvit uvolněně, nebudu se znepokojovat ani kvůli stylu, ani kvůli častým odbočením, kterých se dopustím. Matčino srdce vždycky rozumí svému dítěti, i když dovede jen koktat, proto jsem si jistá tím, že mě pochopíte a řadu věcí si domyslíte, vždyť jste mé srdce formovala a obětovala ho Ježíši!

Zdá se mi, že kdyby kyticka mohla mluvit, řekla by prostě, co pro ni Pán Bůh udělal, nesnažila by se skrývat jeho dobrodiní, neříkala by pod záminkou falešné pokory, že je ošklivá a bez vůně, že ji slunce připravilo o krásu a že jí bouřky zlomily stonek, zatímco by sama na sobě poznávala pravý opak.⁶

Květina, která teď bude vyprávět svůj příběh, má radost, že může všem povědět o pozornostech, kterých se jí od Ježíše

6 Krátký, ale důležitý odstavec, ve kterém Terezie ospravedlňuje to, že bude mluvit i o svých kladných stránkách.

zcela nezaslouženě dostalo, uznává, že v ní nebylo nic, co by mohlo přivábit Boží pohled, a jen jeho milosrdenství v ní způsobilo všechno, co je v ní dobrého.

Díky němu se narodila ve svaté zemi, která byla celá jakoby prosycená panenskou vůní. To on způsobil, že před ní vykvetlo osm bělostných Lilií,⁷ ve své Lásce chtěl uchránit svoji kytičku od otráveného dechu světa, a sotva se její korunka pootevřela, přesadil ji božský Spasitel na horu Karmel, kde už vydávaly svou sladkou vůni dvě Lilie, | které ji obklopovaly a sladce hýčkaly na jaře jejího života.

Sedm let uplynulo od doby, co kytička zapustila kořeny v zahradě, která patří Ženichovi panen, a teď už tři Lilie pohupují blízko ní svými vonícími korunkami. O něco dál se před Ježíšovými očima rozvíjí jiná lilie,⁸ a dva požehnané stvoly, které tyto květy zplodily, se navěky sešly v Nebeské vlasti.

Tam se shledaly se čtyřmi Liliemi, které tady na zemi nestihly rozkvést.

Kéž Ježíš nenechá květiny, které zůstaly ve vyhnanství, dlouho na cizím břehu, kéž je větev Lilií v Nebi brzy úplná!⁹

* * *

7 Tereziiných osm sourozenců, žijících i zemřelých.

8 Terezie píše lilie s malým „l“, když mluví o Leonii, která má v té době za sebou už druhý neúspěšný pokus o vstup do kláštera visitandinek v Caen. Pravděpodobně to vyjadřuje, jak Terezie Leonii v tuto chvíli vnímala. Nutno dodat, že postupem času se Leonie pro Terezii stane ze všech sester duchovně nejbližší.

9 Celá Tereziina rodina ve chvíli, kdy píše autobiografii: „ona a tři Lilie“ na Karmelu; „jiná lilie“ (Leonie) v klášteře Navštívení; „dva požehnané stvoly“ (rodiče), kteří se shledali se „čtyřmi Liliemi“, bratry a sestrami, kteří zemřeli v útlém věku.

Rané dětství v Alençonu

Má Matko, právě jsem v několika slovech shrnula, co pro mě Bůh udělal, teď podrobně vyličím své dětství a vím, že v tom, co by pro všechny ostatní bylo jen nudné povídání, najde vaše mateřské srdce určité kouzlo.

Ostatně vzpomínky, které zde oživím, jsou také vašimi vzpomínkami, vždyť mé dětství se odehrávalo ve vaší blízkosti a měla jsem to štěstí, že jsem měla skvělé rodiče, kteří nás obklopovali stejnou péčí a stejnými něžnostmi. Kéž tedy požehnají svému nejmladšímu dítěti a pomohou mu opěvovat Boží milosrdenství!

Žl 89,2

Do svého vstupu na Karmel rozlišuji v příběhu své duše tři jasně odlišená období.¹⁰ Na to první, ačkoli bylo krátké, mám dost vzpomínek: sahá od probuzení mého rozumu až do odchodu naší milované maminky do Nebeské vlasti.

| Pán Bůh mi dal tu milost, že velmi brzy probudil můj 4v
rozum a vryl mi vzpomínky z mého dětství tak hluboko do paměti, že se mi zdá, jako by se věci, které budu vyprávět, odehrály včera. Ježíš ve své lásce nepochybně chtěl, abych poznala vynikající Matku, kterou mi dal, ale kterou pospíchal svou božskou rukou korunovat v nebi!

10 První období sahá od Tereziina narození po smrt matky v jejích čtyřech letech; druhé od smrti matky po „Vánoční milost“ v deseti letech a třetí od této události po vstup na Karmel. Výsledná podoba rukopisu však neodpovídá zde načrtnutému schématu. Terezie totiž během psaní zažije něco, co jí změní pohled na dosavadní život: touto událostí je setkání s Božím milosrdenstvím v červnu 1895 (81v), na něž odpovídá „Úkonem obětování se milosrdné lásce“ (viz s. 334). Terezie neskončí vyprávění vstupem na Karmel, jak původně zamýšlela, ale pokračuje dál.

Bohu se zalíbilo obklopovat mě po celý můj život láskou. Mé první vzpomínky se vyznačují úsměvy a tím nejněžnějším laskáním... jestli ale Bůh rozdal tolik lásky kolem mě, vložil ji i do mého malého srdce: stvořil je milující a citlivé, a proto jsem velice milovala tatínka a maminku a dosvědčovala jim svou lásku tisícerým způsobem, protože jsem byla velmi sdílná. Jenom prostředky, které jsem používala, byly někdy zvláštní, jak o tom svědčí toto místo z jednoho maminčina dopisu — Holčička je neuvěřitelné číslo, přijde se ke mně pomazlit a přeje mi smrt! — Ach, má ubohá maminko, chtěla bych, abys umřela!... a když jí vyhubuju, řekne: — Přece proto, abys přišla do Nebe, vždyť ty sama říkáš, že musíme umřít, abychom tam přišli. A z přemíry lásky přeje obdobně smrt i svému otci!¹¹

* * *

5r¹² | 25. června 1874, když mi bylo sotva 18 měsíců, o mně maminka napsala: „Váš otec pořídil houpačku, Celina je radostí bez sebe, ale měli byste vidět tu maličkou, jak se houpe. Je to legrační: drží se jako velké děvče, nehrozí, že by se pustila provazu, jenže když houpačka dost nehoupe, křičí; přivazujeme ji zpředu druhým provazem, ale stejně nejsem klidná, když ji vidím takhle zavěšenou.

Nedávno se mi s malou stala zvláštní věc. Mám ve zvyku chodit na mši o půl šesté, nejprve jsem se neodvážila nechat ji samotnou, ale když jsem viděla, že se nikdy neprobouzí,

¹¹ Dopis paní Martinové její dceři Pavlíně z 5. prosince 1875.

¹² Následující list (5r/v) je do sešitu dodatečně vlepený. Terezie si zřejmě při opětovném čtení svého rukopisu uvědomila, že z uvedených citátů vychází její vztah s matkou dost negativně. A tak se tímto vloženým listem snažila negativní vyznění trochu napravit.

rozhodla jsem se od ní nakonec odejít. Položím ji do své postele a přistrčím kolébku tak blízko, že není možné, aby z postele spadla, jednou jsem však kolébku zapomněla přistrčit. Přijdu, a malička v mé posteli není, v tu chvíli slyším pláč, podívám se a vidím, jak sedí na židli před čelem mé postele: s hlavičkou položenou na polštáři spala, ale špatně, protože ji to tlačilo. Nedovedla jsem si vysvětlit, jak mohla vsedě spadnout na tuhle židli, když přece předtím ležela na posteli. Děkovala jsem Pánu Bohu, že se jí nic nestalo, byla v tom opravdu prozřetelnost, vždyť se mohla skutálet na zem. Její dobrý anděl nad ní bděl a duše v očištění, ke kterým se za malou denně modlím, ji ochránily. Takhle si to vykládám... vy si to vložte, jak chcete!“

Na konci dopisu maminka dodává: „Právě mě to dítě svou malou ručičkou pohladilo a políbilo mě. Chudinka malička se mě nechce pustit, je pořád se mnou, ráda chodí na zahradu, | ale když tam s ní nejsem, nechce tam zůstat a pláče, dokud ji zase nepřinesou ke mně...“¹³ 5v

(Teď místo z jiného dopisu) „Terezka se mě jednou ptala, jestli půjde do Nebe. Řekla jsem jí, že ano, pokud bude moc hodná. Odpověděla: ‚Ano, ale kdybych nebyla hodná, šla bych do pekla... Ale já vím dobře, co bych udělala. Uletěla bych s tebou, když bys byla v Nebi. Jak by ti mě mohl Pán Bůh vzít? Držela bys mě pevně v náručí?‘ Viděla jsem v jejích očích, že skutečně věří, že jí Bůh nemůže nic udělat, když je v náručí své matky...“¹⁴

„Marie má svoji sestřičku moc ráda, připadá jí roztomilá. Jinak je asi hodně náročná, protože se tahle ubohá malička

13 Dopis paní Martinové Marii a Pavlíně, 25. června 1874.

14 Dopis paní Martinové Pavlíně, 29. října 1876.

skutečně bojí, aby neudělala něco, co by jí vadilo. Včera jsem jí chtěla dát růži, protože jsem věděla, že ji to potěší, ona mě ale začala prosit, abych růži nestříhala, že to Marie zakázala. Zrudla rozrušením, přesto jsem jí dala dvě růže, ale ona se už neodvážila ukázat v domě. Marně jsem jí říkala, že růže jsou moje. „Ale ne,“ tvrdila, „patří Marii.“ Je to dítě, které se velmi snadno rozruší, a jakmile něco provede, musí to všichni vědět. Když včera neúmyslně utrhla kousek tapety, byla úplně k politování a muselo se to rychle říct jejímu otci. Ten přišel až za čtyři hodiny a nikdo už na to nemyslel, ona ale přiběhla k Marii: „Řekni honem tatínkovi, že jsem roztrhala tapetu.“ Stojí tu jako zločinec, který čeká na odsouzení, má svoji hlavu a myslí si, že jí bude snáze odpuštěno, když se přizná.“¹⁵

* * *

pokračování 4v

Měla jsem moc ráda svou milou kmotru.¹⁶ Aniž jsem to dávala najevo, pozorně jsem sledovala všechno, co se kolem mě dělalo a říkalo. Zdá se mi, že jsem posuzovala věci tak jako teď. Pozorně jsem poslouchala, co Marie učila Celinu, abych to dělala jako ona. | ... když odešla z penzionátu sester Navštívení, byla jsem moc hodná a dělala jsem všechno, co chtěla, jen abych mohla být v jejím pokoji, když dávala Celině hodiny. Taky mě zahrnovala dárky, a i když neměly velkou cenu, měla jsem z nich skutečně radost.

6r

Byla jsem hrdá na své dvě velké sestry, ale mým dětským ideálem byla Pavlína.

¹⁵ Dopis paní Martinové Pavlíně, 21. května 1876.

¹⁶ Marie, první ze sester Martinových, je o třináct let starší než Terezie a je zároveň její křestní kmotrou. Terezie jí věnuje pouze krátký odstavec ve srovnání s dlouhou pasáží týkající se druhé sestry Pavlíny (tedy matky Anežky, které rukopis věnuje).

Když jsem začínala mluvit a maminka se mě ptala: „Na co myslíš?“, odpověď byla vždy stejná: „Na Pavlínu!...“ Jindy jsem jezdila prstíkem po dlaždicích a říkala jsem: „Píšu: Pavlína!...“ Často jsem slyšela, že Pavlína bude jistě řeholnicí, a i když jsem úplně nevěděla, co to je, myslela jsem si pak: „Já budu taky řeholnice.“ To je jedna z mých prvních vzpomínek a od té doby jsem své rozhodnutí nikdy nezměnila!

Milá Matko, to vás si Ježíš vyvolil, abyste mě s ním zasnoubila: nebyla jste v té době u mne, ale mezi našimi dušemi už se vytvořilo pouto... byla jste můj ideál, chtěla jsem se vám podobat a právě váš příklad mě už od mých dvou let táhl k Ženichovi panen.

Kolik sladkých myšlenek bych vám chtěla svěřit! — Ale musím pokračovat v příběhu kytičky, v jejím celém, úplném příběhu. Kdybych totiž chtěla mluvit podrobně o svém vztahu k „Pavlině“, musela bych všechno ostatní nechat být!

* * *

Také moje milá Leonka¹⁷ měla v mém srdci významné místo. Měla mě moc ráda, hlídávala mne večer, když šla celá rodina na procházku.

Zdá se mi, že ještě slyším hezké písničky, které mi před usnutím zpívala... ve všem hledala způsob, jak mi udělat radost, a proto by mě bývalo moc mrzelo, kdybych jí ublí-

¹⁷ Leonie, prostřední ze sester Martinových, je trochu osamělá, nepatří ani ke dvěma starším, ani ke dvěma mladším. Byla považována za problematické dítě a mnohé si kvůli tomu také vytrpěla. Nakonec ale najde svou cestu a po několika neúspěšných pokusech vstoupí do kláštera visitandinek v Caen.

6v žila. | Dobře si vzpomínám na její první svaté přijímání,¹⁸ hlavně na chvíli, kdy mě vzala do náruče a nesla mě s sebou na faru: připadalo mi tak krásné, že mě nese velká sestra, celá v bílém stejně jako já!

Večer mě brzy uložily do postýlky, protože jsem byla moc malá na to, abych zůstala na slavnostní večeři, ale ještě vidím tatínka, jak šel k zákuskům a přinesl své královničky kousky dortu.

Příští den nebo o několik dní později jsme šly s maminkou k Leonině kamarádce. Myslím, že právě tenkrát nás naše dobrá maminka odvedla za zeď, aby nám po večeři, na kterou nás pozvala chudá paní Dagorauová, dala napít vína: maminka nechtěla tu dobrou ženu zahanbit, ale také chtěla, aby nám nic nechybělo.

Jak jemnocitné je srdce matky! Projevuje svou něhu tisícírou péčí, na kterou by nikdo nepomyslel!

* * *

Nyní mi zbývá říci něco o mé drahé Celině, malé společnici mého dětství, ale vzpomínek je tolik, že nevím, po které sáhnout. Vyberu některé pasáže z dopisů, které vám psala maminka do penzionátu sester od Navštívení, ale neopíšu všechno, bylo by to příliš dlouhé.

10. července 1873¹⁹ (rok mého narození) vám psala: „Kojná²⁰ přinesla Terezku ve čtvrtek a ta se pořád smála:

18 23. května 1876, Terezii tehdy bylo dva a půl roku. Má sice, jak píše, dobrou paměť, když ale začala pracovat na své autobiografii, žádá Leonii v jednom dopise: „Můžeš mi říct rok svého prvního svatého přijímání?“ (DT 175).

19 Ve skutečnosti 1. července 1873. Terezii bylo tehdy půl roku.

20 Rose Tailléová, která bydlela v Semallé, dvě hodiny pěší chůze od Alençonu. Terezie se dva měsíce po narození ocitá na pokraji smrti, když

líbila se jí hlavně Celinka, nahlas se s ní smála, člověk by řekl, že už by si chtěla hrát. To přijde brzy, drží se na nožkách vzpřímená jako svíčka, myslím, že bude chodit brzo a že bude mít dobrou povahu. Vypadá to, že je inteligentní, a má výraz jako vyvolená.“

| Moje láska k mé milé Celině se naplno projevila, až když jsem byla odstavena. Moc jsme si rozuměly, jen já jsem byla mnohem živější a ne tak naivní jako ona. I když jsem byla o tři a půl roku mladší, připadalo mi, že jsme stejně staré. 7r

Tady je ještě jeden úryvek z mamínčina dopisu, který vám ukáže, jak byla Celina mírná a já zlá: „Mou Celinku táhne všechno k ctnosti, je to niterný cit její bytosti, má čistou duši a hrozí se zla. Pokud jde o tu malou všetečku, těžko říct, co z ní bude: je tak maličká a tak potřeštěná! Je inteligentnější než Celina, ale není tak mírná, a hlavně je skoro nepřekonatelně tvrdohlavá: když řekne ne, nic ji nepřiměje, aby ustoupila, a raději by se nechala zavřít na celý den do sklepa, než by řekla ano.“²¹

Přitom má zlaté srdce, je mazlivá a velice upřímná: je zajímavé vidět, jak za mnou utíká, aby se mi vyzpovídala: „Maminko, jednou jsem strčila do Celiny, jednou jsem ji uhodila, ale už to neudělám.“ — Takhle je tomu se vším, co dělá. Ve čtvrtek večer jsme šly na procházku k nádraží a ona chtěla mermomocí do čekárny, že prý pojed

odmítá při kojení mléko od své vlastní matky Zelig, která má tou dobou už pokročilý nádor prsu. Terezii zachrání jedině to, že pro ni najdou kojnou, u které stráví rok života od března 1873 do dubna 1874.

21 Drsný popis jejího charakteru... Terezie přitom zapomněla ocitovat to, co v dopise bezprostředně následuje a výrazně zmírňuje předchozí vyjádření: „Ale ty víš, Pavlino, že trochu přeháním, že to není tak úplně pravda a že pokládáme našeho benjamínka za velmi milého, přes jeho dětské nedostatky.“

pro Pavlínu. Běžela napřed s radostí, až jsem se musela smát, ale když viděla, že se budeme muset vrátit a nepojedeme pro Pavlínu, celou cestu plakala.“²²

* * *

7v Tato poslední část dopisu mi připomíná, jak jsem byla šťastná, když jste se vrátila z penzionátu Navštívení: vy, má matko, jste si vzala do náručí mne a Marie Celinu. Moc jsem se s vámi mazlila, nakláněla jsem se dozadu | a obdivovala váš dlouhý cop... pak jste mi dala tabulku čokolády, kterou jste tři měsíce schovávala. Pomyslete na to, jaká to pro mne byla vzácná relikvie!

Vzpomínám si také na svou cestu do Le Mans, bylo to poprvé, co jsem jela vlakem. Jakou jsem měla radost, že cestuji sama s maminkou!

Ale už ani nevím proč, dala jsem se do pláče a chudák maminka mohla představit tetě²³ v Le Mans jen malou šereď, celou rudou od slz, které cestou prolévala.

Neuchovala jsem si žádnou vzpomínku na hovornu, ale jen na okamžik, kdy mi teta podala malou bílou myšku a košíček z tvrdého kartonu, plný bonbonů. Na nich trůnily dva hezké cukrové prstýnky, které se hodily právě na můj prst. Hned jsem vykřikla: „To je skvělé! Jeden prstýnek bude pro Celinu!“ Ale běda! Vezmu rukojeť košíčku, druhou ruku podám mamince a odcházíme, po několika krocích se podívám na košíček a vidím, že mé bonbony jsou skoro všechny rozsypané na ulici jako Jeníčkovy křemínky.²⁴

22 Paní Martinová Pavlíně, 14. května 1876.

23 Sestra paní Martinové, Marie-Dosithée, která žila v klášteře Navštívení (kam později vstoupí Leonie). Návštěva se konala na velikonoční pondělí 29. března 1875.

24 Terezie znala pohádku o Perníkové chaloupce...

Podívám se ještě blíž a vidím, že jeden z drahocenných prstenů potkal stejný osud jako bonbony.

Už jsem neměla co dát Celině!

Vtom má bolest propukne naplno, prosím, abychom se vrátily, ale zdá se, že mi maminka nevěnuje pozornost. A to je příliš: po slzách následuje křik.

Nemohla jsem pochopit, že maminka nesdílí mou bolest, a to ji ještě zvětšovalo.²⁵

* * *

Vrátím se teď k dopisům, ve kterých vám maminka vypráví o Celině a o mně, to je nejlepší způsob, abyste dobře poznanou povahu. V tomto úryvku se jasně ukazují mé chyby: „Celina | s maličkou si hrají s kostkami, občas se pohádají, 8r Celina ustoupí, aby měla perlu do své koruny. Jsem nucena trestat to ubohé děcko, strašně se vzteká, když není po jejím, válí se zoufale po zemi, myslí, že je všechno ztracené; jsou chvíle, kdy ji to zmáhá, a dusí se. Je to dost nervózní dítě, ale přece je roztomilá a velmi inteligentní, všechno si pamatuje.“²⁶ Vidíte, má Matko, že jsem ani zdaleka nebyla dokonalá holčička! Nemohlo se o mně říct ani, že *jsem hodná, když spím*, v noci jsem totiž byla ještě neposednější než ve dne, odhazovala jsem všechny pokrývky a pak (pořád ve spaní) jsem sebou tloukla o dřevo své postýlky. Bolest mě probouzela, a tu jsem říkala: „Maminko, já jsem se bouchla!...“ Chudák maminka musela vstát a konstatovat, že mám na čele opravdu bouli, že jsem se bouchla,

25 Závěr této pasáže je rozsekán množstvím „tří teček“, které stejně jako jinde nahrazujeme odsazením řádky. Tato změna rytmu psaní prozrazuje, že je událost pro Terezii stále emočně naléhavá. Podobně, jako když bude mluvit například o smrti matky či na jiných místech.

26 Paní Martinová Pavlíně, 5. prosince 1875.

dobře mě přikryla a šla si zase lehnout, ale za chvíli jsem se zase bouchla, takže mě museli v posteli přivazovat, malá Celina zavazovala každý večer spoustu provázků, které měly malé neposedě bránit v tom, aby se bouchla a probudila maminku. Tento prostředek se osvědčil a já jsem od té doby, když jsem spala, byla hodná.

Ještě jednu chybu jsem v bdělém stavu měla a tu maminka ve svých dopisech nezmiňuje: velkou sebelásku. Uvedu vám jen dva příklady, abych své vyprávění příliš neprotahovala. — Jednou mi maminka řekla: „Milá Terezko, když políbíš zem, dám ti jeden sou.“²⁷ Jeden sou, to pro mě bylo obrovské bohatství, a abych ho získala, nemusela jsem se příliš sklánět, protože jsem byla malá a mezi mnou a zemí
8v nebyla velká vzdálenost! Přesto se má hrdost | při myšlence, že bych měla políbit zem, vzbouřila, zůstala jsem vzpřímená a řekla mamince: „Ale ne, maminko, radši žádné sou nechci!“

Jindy jsme měli jít do Grogny k paní Monnierové, maminka řekla Marii, aby mi oblékla hezké bledě modré šaty zdobené krajkami, ale aby mi nenechávala holé ruce a slunce je nespálilo. Nechala jsem se obléct s lhostejností typickou pro děti mého věku, ale v duchu jsem si myslela, že bych byla mnohem roztomilejší, kdybych měla ručičky holé.

* * *

Kdyby mě vychovávali méně ctnostní rodiče nebo kdyby mě byla Luisa²⁸ rozmazlovala jako Celinu, byla bych se se svojí povahou stala hodně zlou a možná bych byla ztracená.

²⁷ Tehdy nejdrobnější francouzská mince.

²⁸ Louise Maraisová, služebná Martinových v Alençonu. Z korespondence paní Martinové se dozvídáme, že Louise byla velmi krutá k Leonii. Celinu si naopak oblíbila.

Ale Ježíš bděl nad svou malou snoubenkou, chtěl, aby se všechno obrátilo k jejímu dobru, i její chyby, které byly včas potlačeny, a tak jí posloužily k tomu, aby rostla v dokonalosti. Protože jsem byla samolibá a zároveň jsem v sobě měla lásku k dobru, hned jak jsem začala vážně přemýšlet (a to jsem byla ještě skutečně malá), stačilo, aby mi řekli, že něco není dobré, a už mi to nemuseli podruhé opakovat.

Mám radost, když v maminčiných dopisech sleduji, že s tím, jak jsem rostla, jsem pro ni byla stále větší útěchou: měla jsem kolem sebe samé dobré příklady a přirozeně jsem je chtěla následovat. Tohle napsala v roce 1876: „Včteně Terezky, která se chce někdy přidávat k úkonům zbožnosti... Je to okouzující dítě, jemná jako stín,²⁹ velice živá, ale má citlivé srdce. Mají se se Celinou moc rády, ty dvě si stačí, aby se nenudily. Každý den, jakmile se navečeří, popadne Celina svého kohoutka a po Terezce hodí její slepičku, mně se to nikdy nepodaří, ale ona je tak mrštná, že ji hned chytí. Potom si obě sednou se svými zvířátky ke krbu | a takhle se hezky dlouho baví. (*Tu slepici a kohouta mi věnovala Růženka a já dala kohouta Celině.*)³⁰ Jednou spala Celina u mě a Terezka spala ve druhém patře v Celinině posteli. Celina požádala Luisu, aby přinesla Terezku dolů, aby ji mohly obléct. Luisa jde pro ni nahoru a najde postel prázdnou. Terezie slyšela Celinu a sešla spolu s ní. Luisa jí řekla: ‚Ty tedy nechceš dolů, aby ses oblékla?‘ ‚Ne ne, Luisičko, my jsme jako ty dvě slepičky, nemůžeme se odloučit!‘ Když to říkaly, objímaly se a tiskly se k sobě...

29 Místo „jemná jako jantar“, jak zní správně toto francouzské přirovnání. Chyba vznikla záměnou slov *ambre/ombre*.

30 Větu píše Terezie kurzivou, protože se jedná o její vysvětlení vložené doprostřed citace dopisu.

Potom večer Luisa, Celina a Leonie odešly do katolického kroužku³¹ a nechaly chudinku Terezku doma, ta chápala, že je moc malá na to, aby tam šla, a říkala: „Aspoň mě položte do Celininy postele!“ Ale ne, nepoložily... ona nic neřekla, zůstala sama se svojí lampičkou a za čtvrt hodiny už spala hlubokým spánkem...“³²

* * *

Jindy zase maminka psala: „Celina a Terezie jsou nerozlučně spojené, nenajdete dvě děti, které by se měly tak rády. Když Marie přijde učit Celinu, Terezka se rozpláče: co s ní teď bude, když její malá přítelkyně odchází!... Marii se jí zželí a vezme ji také s sebou a ta malá chudinka pak sedí dvě nebo tři hodiny na židli, navléká korálky nebo šije hadříček, neodvažuje se pohnout, často si zhluboka povzdychne, když se jí vyvleče nit, pokouší se ji znova navléknout a je s podivem, že i když se jí to nedaří, neodvažuje se rušit Marii. Pak jí po tvářích stečou dvě velké slzy... Marie ji rychle utěší, navlékne jí jehlu a ubohý andílek se přes slzy usmívá...“³³

Vzpomínám si, že jsem bez Celiny opravdu nemohla vydržet: odcházela jsem od stolu dřív, než jsem dojedla zákusek, hned jak se zvedla, šla jsem za ní, kroutila jsem se na své vysoké židli a prosila jsem, aby mě sundali, a pak jsme si šly spolu hrát. Někdy jsme šly s malou prefektkou,³⁴ to se mi líbilo kvůli parku a kvůli krásným hračkám, které nám

31 Umělecké a volnočasové kroužky založené z podnětu Alberta de Mun. Alençonský byl založen r. 1875.

32 Paní Martinová Pavlíně, 8. listopadu 1876.

33 Paní Martinová Pavlíně, 4. března 1877.

34 Tedy s dcerou prefekta. Prefektura se nacházela naproti domu Martinových.

ukazovala, ale chodila jsem tam hlavně proto, abych udělala radost Celině. Bylo mi milejší zůstat v naší zahrádce a oškrabovat zdi, vybíraly jsme z nich totiž všechny trpytivé kamínky, které tam byly, a chodily jsme je prodávat tatínkovi, který je od nás s velkou vážností kupoval.

* * *

V neděli se mnou maminka zůstávala doma, protože jsem byla ještě moc malá, abych šla na bohoslužby: byla jsem velice hodná a při mši svaté jsem chodila po špičkách, ale jakmile se otevřely dveře, nastal nevídaný výbuch radosti, vrhla jsem se kolem krku své krásné sestřičce, která bývala vystrojená jako kaple³⁵... a říkala jsem jí: „Celinko, dej mi rychle posvěcený chleba!“ Někdy žádný neměla, protože přišla moc pozdě... Co dělat: nemohla jsem se bez něj obejít, byla to moje mše... Způsob se ovšem rychle našel: „Nemáš posvěcený chleba, budiž, tak ho udělej!“ Jak jsme řekli, tak jsme udělali: Celina vezme židli, otevře skříň, popadne chleba, ukrojí z něho sousto a velmi vážně nad ním odříká Ave Maria, pak mi ho podá, já se pokřičuji, s velkou zbožností ho sním a zjistím, že chutná | úplně jako posvěcený chléb. 10r

Někdy³⁶ jsme spolu vedly duchovní rozhovory, a vezmu si zase příklad z maminčiných dopisů: „Naše dvě milé holčičky, Celinka a Tereška, jsou andělé požehnání, malé andělské bytosti. Tereška je Mariinou radostí, jejím štěstím a chloubou:³⁷ nevěřili byste, jak je na ni Marie hrdá. Je

35 Vyjádření, které v žertu používal pan Martin.

36 V rukopise je nejspíš cizí rukou opraveno na „často“. Jedna z četných snah vylepšit Tereziin obraz...

37 Terezii začala vyučovat Marie, protože paní Martinová se musela naplno věnovat své práci a v posledních měsících života už jí to zase nedovolovala její nemoc.

pravda, že Terezie umí pohotově odpovídat, což se v jejím věku málokdy vidí, poučuje Celinu, která je dvakrát starší. Onehdy Celina říkala: ‚Jak je možné, že může být Pán Bůh v tak malé hostii?‘ Maličká řekla: ‚Na tom není nic divného, když je Pán Bůh všemohoucí.‘ ‚A co to znamená »všemohoucí«?‘ ‚Ale to znamená, že dělá všechno, co chce!...‘³⁸

* * *

Jednoho dne za námi dvěma přišla Leonie, a protože si řekla, že už je moc velká na to, aby si hrála s panenkami,³⁹ přinesla nám košík plný šatiček a hezkých hadříků, ze kterých se mohly ušít další, a nahoře ležela její panenka. „To je pro vás, sestřičky,“ řekla nám, „vyberte si, tohle všechno vám dávám.“ Celina natáhla ruku a vzala si svazeček stužek, který se jí líbil. Po chvíli uvažování jsem natáhla ruku já a řekla jsem: „Já si vybírám všechno!“⁴⁰ a bez okolků jsem si vzala košík. Svědkové té scény měli pocit, že je to docela v pořádku, Celinu samotnou nenapadlo si stěžovat: ostatně hračky jí nechyběly, její kmotr⁴¹ ji zahrnoval dárky a Luisa vždycky našla způsob, jak jí obstarat všechno, co si přála.

Tato malá událost z mého dětství je shrnutím celého mého života. Později, když jsem objevila dokonalost, pochopila jsem, že mám-li se stát svatou, musím mnoho trpět, usilovat stále o to nejdokonalejší a zapomínat sama na sebe. Pochopila jsem, že je mnoho stupňů dokonalosti a že každá

38 Paní Martinová Pavlíně, 10. května 1877.

39 Terezii jsou v té době asi tři roky, zatímco Leonii třináct.

40 Pro Terezii se toto dětské gesto stává symbolickým a takřka prorockým, když se na příhodu dívá s odstupem ve svých dvaadvaceti letech, kdy autobiografii píše. Viz dále.

41 Vital Romet, přítel paní Martinové.